

ANA ÇIZGILARIYLA İNGİLİZ EĞİTİM SİSTEMİ ve TÜRK EĞİTİM SİSTEMİYLE KARŞILAŞTIRMA

Mualla ULUSAVAŞ*

ÖZET

Toplumsal sistemin alt sistemlerinden biri olan eğitim sistemi, bir yandan kendisini çevreleyen sosyo-kültürel ortamla etkileşimini sürdürürken, öte yandan kendisini oluşturan öğelerin birbiriyle etkileşimi sürecinde değişimlere uğramaktadır. Çalışmamızda, eğitim sistemine dinamik bir bakışla, önce İngiliz eğitim sisteminin içinde bulunduğu ortam, kısa tarihçesi, sistemin amaçları, örgütsel yapısı ve yönetim süreçleri üzerinde durulmuş; sonra da Türk Eğitim sistemiyle benzerlik ve farklılık belirtici bir karşılaştırma yapılmıştır.

ABSTRACT

The Educational system, as a subsystem of the social system, is continuously in interaction with the socio-cultural environment surrounding it, and at the same time it always changes through the interaction of its own elements with each other. In our study, we tried to see the educational systems as a dynamic process. We looked at first the socio-cultural environment in which the British Educational system operates, then the historical view, then the goals of the system, organizational structure and after that administrative processes. Finally, the study was concluded with a comparison of the similarities and the differences between the two educational systems in Turkey and in United Kingdom.

GİRİŞ

Öncelikle, İngiliz Eğitim sisteminin içinde yaşadığı sosyo-kültürel ortamın önemli özelliklerinin belirtilmesi gerekmektedir. Bilindiği gibi Birleşik İngiltere Krallığı, meşruti krallıkla yönetilen bir devlettir. Ülkenin resmi adı, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı olup, "Büyük Britanya" terimi, İngiltere, Gal ve İskoçya'yı içine almaktadır. İngiliz eğitim sistemi, özellikle yönetimin etkisiyle, ulusal eğitim alanına girmekte geç kalmış, bir bakıma çekimser davranmıştır. Sistem

* Uludağ Univ. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi.

içinde uzun yıllar bir sınıflaşma olgusu kendini göstermiştir. Önceleri, ayrıcalığı olmayan, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen çocukların orta öğretim hizmetinden bile faydalanmaları çok güç olmaktadır. Şimdiki durumda yeniden organize edilmiş halde olan İngiliz Eğitim Sistemi, ülkede geleneksel bir biçimde sürdü-rülen krallığın varlığına karşın, sosyal bir demokrasinin kurulmasına yardım etmek-te ve dünyanın gelişmiş eğitim sistemleri arasında yer almaktadır.

İngiliz Eğitim Sisteminin Kısa Tarihçesi

İngiliz eğitim sisteminin bugünkü durumunu daha iyi anlayabilmek için geç-mişinden kısaca söz etmek gerekecektir. Çok eski bir tarihe sahip olan İngiliz eğiti-mi, önceleri "katedral" ve "monastik okullar" adı altında dini biçimde görülmekte-dir. Yedinci yüzyıla kadar dayanan bu okullar, İngiliz eğitim tarihinin asıl başlangıç noktası sayılmayıp, Oxford Üniversitesinin ilk bahsi 1168'de, Cambridge ise 1209'da, öğrencilerin ünlü bilginleri dinlemek için toplandıkları yer olarak geçmektedir (Hales, 1940, s. 11).

Günümüze değin çeşitli evrelerden geçmiş olan İngiliz eğitim sisteminin ya-kın geçmişinde üç büyük eğitim hareketi görülmektedir:

1870 Eğitim hareketiyle, gönüllü okullardan devletin yönetimine geçiş başla-tılmıştır. 1870'den sonra ilk kez ulusal düzeyde eğitime geçilerek, okuma fırsatı bü-tün çocuklara sağlanmaya çalışılmış ve 1880'de ilk eğitim zorunlu kılınmıştır (Dent, 1965, s. 15). Bu dönemde okulların yönetimi okul kurullarına aitken, eğitim siste-minin ulusal düzeyde tek bir merkezi otorite altında eşgüdümü amacıyla, 1899'da Eğitim Kurulu kurulmuştur.

1902'de kabul edilen Balfour Kanunu da bazı önemli değişimlere neden ol-muştur. Okul kurulları kaldırılarak, onların yerini en büyük yerel hükümet kurulları almıştır. Bu kurullara ilkokul, ortaokul ve teknik okullar açma, açılan okulları des-teklemek ve bu okullarda yapılan öğretimi denetleme yetkisi verilmiştir (Lester, 1967, s. 83).

1944 Eğitim hareketi ise, İngiliz eğitiminin belirleyici özellikleri olan "çeşitli-lik" ve "Serbestlik"den vazgeçmeksizin, bütün sistemi basitleştirmiş ve merkezi hü-kümetin yetkilerini arttırmıştır. Daha önce bir yerel eğitim idaresi için anaokulları, ortaokul, teknik ve sanat kolejleri açmak ve ileri eğitim olanakları yaratmak, idare-nin isteğine bağlı iken, bu dönemde yeni kurulmuş olan Eğitim Bakanlığı tarafın-dan, bu işlerin yapılması zorunlu bir görev haline getirilmiştir (Cramer, 1977, s. 64). 1944 Eğitim hareketi, şimdiki eğitim sisteminde yer alan en büyük gelişmeleri mümkün kılan bir temel oluşturmuştur. Bu hareketin izlerine, İngiliz eğitim siste-minde şimdi de rastlayabiliriz.

Sistemin Amaçları

Modern İngiliz eğitim sisteminin amaçları, bireysel yetenekleri sonuna kadar geliştirmek ve bu yeteneklerin toplum yararına kullanılmasını sağlamak olarak belir-lenmiştir (Education in Britain, 1985).

1944 Eğitim yasasının sunuluşunu sağlayan Ak Belge'deki şu sözlerde Rous-seau'nun doğa ve özgürlük öğelerini esas alan eğitimsel öğretisinin etkisi görülebilir: "Bu önergede açıklanan reformları ileri sürmekten amaç, çocuklar için daha mutlu

bir çocukluk çağı sağlamaktır.." (Lester, 1967, s. 4). Devlet için olduğu kadar, bireye dönük eğitimsel amaçlara da yer vermeye çalışılmıştır.

Öncelikler

Amaçların biçimlenmesinde öncelik tanınan iki konu saptanmıştır. Bu öncelikler, karakter oluşturulması ve zekanın geliştirilmesidir. Ayrıca soydan gelen kültürün de yayılması ve geliştirilmesinin bu önceliklere eklenmesi gerekmektedir (Lester, s. 31). 1980'lerin başında, eğitim konusunda saptanan öncelikler ise şöyle özetlenebilir.

— Yerel idareleri, kendi bölgelerinde yerel istekler doğrultusunda halk okulları kurmak için destekleyerek, bağımsız okulların sayısını artırma ve sosyo-ekonomik bakımdan avantajlı ailelere, çocuklarının belirli bağımsız okullardan yararlanabilmeleri için yardım planları hazırlama ve böylece öğrenci velilerine, çocukları için farklı okul tercihleri sağlama.

— Doğum oranındaki düşme nedeniyle, ilk ve ortaokul öğrencisi sayısında önemli ölçüde bir azalma görülmektedir. Sistemde meydana gelen bu gevşeme sorunu karşısında yönetimin genel eğilimi, öğretmen yetiştirme programlarında değişiklikler yapmak ve yüksek öğretim alt sistemini daha geliştirmektir.

— Hükümet ayrıca yüksek öğretimde endüstriye yönelik güçlü bir oriyantasyonla, kurslar düzenleyerek ve mühendislik öğrencilerine burs tahsis ederek, özellikle yerel olarak, okullar ve endüstri arasındaki bağları güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Yirmi yılı aşkın bir süredir devam eden değişme ve yenileşme çabalarının ardından, eğitimin her düzeyde niteliğinin yükseltilmesine büyük önem verilmektedir. (Education in Britain, s. 1).

İngiliz Eğitim Sisteminin Örgütsel Yapısı ve Yönetim

İngiltere ve Gal bölgesinde eğitim sistemi, genel politika meselelerinde merkezi idarenin ve bütün ayrıntıların çözümünde yerel özerkliğin rol oynadığı bir birleşim içinde yönetilir.

Ülkenin politik ve coğrafik gereği, eğitim sisteminin yapısı da dört ayrı yönetim alt sistemini içermektedir. Nüfusun 3/4'ünün yaşadığı İngiltere kısmının eğitim sistemi en önemli olanıdır. Londra'da bulunan Eğitim ve Bilim Bakanlığı, en üst düzeyde yönetim organıdır. İskoç eğitimi, İskoçya'da görevli devlet sekreterinin sorumluluğu altındadır. Gal bölgesi eğitimi ise, burada görevli devlet sekreterliğince yönetilir. İç işlerinde İngiliz parlamentosuna bağımlı olmayan Kuzey İrlanda hükümeti, o bölgenin eğitim sisteminin de yöneticisi durumundadır (The Encyclopedia of Education, s. 305). Eğitimle ilgili bu dört departmanın ilgilendikleri başlıca konular, ulusal eğitim politikasının belirlenmesi, kaynak tahsisi ve eğitim hizmeti gören diğer kurumları (yerel eğitim otoriteleri, okul yönetim kurulları ve öğretmenler kurulunu) etkileyebilmektir. Bu departmanlar ayrıca tüm öğretmenlerin yetiştirilmesi ve temininden de sorumludur.

Eğitim ve Bilim Bakanlığı, parlamento sekreteriyle birlikte çalışır. Bakanlık organizasyonu diğer okullarla birlikte, özellikle üniversitelerin yönetim ve finansmanından sorumlu olup, Bakan, parlamento üyelerinden biridir, eğitim etkinliklerinin yürütülmesinde parlamentoya bağlıdır. İngiltere'de, Amerika Birleşik Devletleri ve

Avustralya'da olduğu gibi eyaletler bulunmamaktadır, onun yerine kontluklar vardır. Yerel yönetim güçlüdür, fakat tümüyle yerel olan ve ulusal politika ile mali yardımın etkisi altında kalmayan bir yerel yönetim yapısından da söz edemeyiz. Yerel eğitim otoriteleri, etkinliklerini, oluşturdukları eğitim komiteleriyle yürütürler. Komiteler tarafından seçilen Eğitim Müdürü Bakanın onayını almadan göreve başlayamaz, müdürün emrinde bir uzmanlar ekibi ve memur kadrosu bulunur (Cramer, s. 72).

Üniversite dışında kalan tüm temel eğitim ve orta öğretim yerel otoritelerin sorumluluğu altındadır. Bu yerel güçler, öğretmenleri ve diğer işgörenleri istihdam eder, eğitimin gerçekleştireceği yapıları hazırlar gerekli donanım ve materyeli temin eder, İngiltere ve Gal'de öğrencilere burs da sağlar.

İskoçya'da çoğu mesleki eğitim veren kurumlar ve öğretmen yetiştiren eğitim yüksek okulları, bağımsız yönetim kurulları tarafından idare edilir. Kuzey İrlanda'daki kolejler ise Eğitim departmanı veya gönüllü kuruluşlarca kontrol edilmektedir (Education in Britain, 1985, s. 156).

Eğitim finansmanı ile ilgili olarak, 1985-86 arasındaki dönem için, genel bütçenin % 10'u eğitim harcamalarına ayrılmıştır. (Edu. Bri. 1985). Bunun 4/5'inden fazlası, yerel otoritelerce harcanmakta ve bu harcamalar yerel gereksinme ve koşullara göre planlanmaktadır.

Çocuk sayısının azalmasıyla eğitim harcamalarında da azalmaya gidildiği görülmekle birlikte, harcamalar, 16 yaşından sonra hala okumaya devam eden gençlerin sayısında görülen artış nedeniyle, onların gereksinmelerinin karşılanmasına kaydırılmış durumdadır. Yerel eğitim otoriteleri, ileri düzeyde olmayan yerel eğitim etkinliklerinin hepsinden doğrudan doğruya sorumludur.

Yönetim Süreçleri

İngiliz eğitiminin ayırdedici özelliklerinden biri, sorumluluğun merkezi hükümet, yerel eğitim idareleri ve profesyonel öğretmenler arasında dağıtılmış olmasıdır. Bu nedenle, İngiliz eğitim sistemi, yerel olarak idare edilen ulusal bir sistem olarak görülebilir.

İngiliz eğitim yönetiminin tümüyle merkezîyetçi olduğunu söyleyemeyiz. Merkezi otorite, yerel eğitim idareleri ve gönüllü kuruluşlar arasında koordine edilen bir çeşit ortak yönetim mevcuttur. Yönetim işlerinde bu üç öge arasında, danışma, rehberlik ve işbirliğine dayalı ilişkiler geliştirilmektedir.

Merkezi hükümetin görevi, genel politika meselelerinde ağırlık kazanır, ayrıntılarla ilgili sorumluluğu yerel idareler taşımaktadır. Eğitim ve Bilim Bakanlığı kendi bildirgesiyle (Cramer, s. 68), İngiliz eğitim sisteminin üç temel özelliğini şöyle belirtmektedir:

— Ulusal politika üzerinde son söz Bakanın ise de, halk tarafından seçilen yerel idarelerin özerkliği de bir gerçektir. Eğitim ve Bilim Bakanlığına bağlı ne bir okul vardır, ne de Bakanlık bir öğretmen tayin eder.

— Çoğu dini olan gönüllü kuruluşlar, eğitim olanaklarının sağlanması konularında önemli rollere sahiptirler.

— Okul yöneticileri, okullarını istedikleri gibi organize etmekte serbesttirler. Öğretim programları, ders konuları, öğretim yöntemleri, ders kitaplarının seçimi gibi konularda Bakanlığın herhangi bir zorlaması veya yöneltmesi söz konusu değildir.

Yönetimde karar alma sürecinde, yerel eğitim idareleri, bölgelerindeki eğitime ilişkin özel kararlarını kendileri alma hakkına sahiptirler. Ulusal düzeyde, tüm ülkeyi ilgilendiren eğitim kararları Eğitim ve Bilim Bakanlığınca alınır ve parlamentonun onayından geçtikten sonra yürürlüğe girer.

Eğitim ve Bilim Bakanlığı ülkedeki eğitim sistemini desteklemek, gelişimini teşvik etmek, ulusal kararların uygulanmasını denetlemekte görevlidir. Denetleme süreci, Majestelerinin Müfettişleri adı verilen denetleyiciler tarafından yapılır. Teftiş kuruluna bağlı bu müfettişlerin başlıca sorumluluğu, ülkede ulusal eğitim standardının korunmasıdır, Müfettişler, ülkemizde olduğu gibi öğretmenleri tek tek değerlendirmeyip bölge eğitimi hakkında genel bir rapor hazırlar ve Bakanlığa sunarlar. Bu raporların ışığı altında Bakanlığın Planlama Kurulu tarafından eğitim sistemine ilişkin planlar hazırlanır, bu planlar saptanan yerel gereksinmelere göre, yerel idarelere ve gönüllü kuruluşlara verilecek ödenekleri de kapsar (Cramer, s. 70).

Bakanlık ayrıca sistemin belleği diyebileceğimiz bir orgnında istatistik ve diğer bilgileri toplar ve düzenler. Bir başka organıyla orta-öğretim sonrası eğitimin örgütlenmesi, bir diğeriyle de bilimsel çalışmalarda uluslararası ilişkilerin düzenlenmesiyle ilgilenir.

İngiliz Eğitim Sisteminde Okullar

Ülkede zorunlu eğitim beş yaşında başlar ve her öğrencinin onaltı yaşına kadar eğitim görme zorunluluğu vardır. Okullarda ya ilk ve orta olmak üzere ikili, ya da ilk, orta ve ileri olmak üzere üçlü eğitim uygulanır. Halk okulları ücretsizdir ama veliler isterlerse çocuklarını diğer paralı okullara gönderebilirler. 1980'de çıkarılmış bir yasayla devlet böyle ailelere para yardımında bulunabilir (The Edu. Sys. Eng. Wales, 1980, s. 12).

Okul Öncesi Eğitim

Beş yaşın altındaki çocuklar için eğitim zorunlu değildir. Okul öncesi eğitim ya kamu okullarına bağlı anasınıflarında, ya da özel sektörde kurulan yuvalarda yapılmaktadır. Eğitim yöneticileri, okul öncesi eğitimde, çocuğun gelişimi ve doğaya uyumunu hedefleyen programlar uygulanmasını öngörmektedirler.

İlköğretim

Beş yaşında başlayan ilköğretim iki devreden oluşur. Yedi yaşına kadar olan ilk devreye "infant school" 7-11 yaşları arasındaki ikinci devreye ise "junior school" denir (Educational System of England and Wales, s. 14). İlkokulların çoğunda kız ve erkek çocukları birlikte okur.

Ortaöğretim

Ortaokulların amacı bütün çocuklara yeteneklerine uygun bir eğitim sağlamak (Cramer, s. 261). Farklı programları olan çeşitli ortaokullar vardır: Gramer, teknik, modern okullar gibi. Ortaokula devam eden öğrencilerin, İngiltere ve Gal'de % 86'sı, Kuzey İrlanda'da % 60'ı karışık okullarda, kız ve erkek öğrenciler birlikte-dirler. Ortaöğretim veren bağımsız okulların çoğu ise yalnızca kız öğrenciler için, ya da yalnızca erkek öğrenciler içindir. İskoçya'da hemen hemen tüm ortaokullar karışıktır.

Bağımsız Okullar

Bağımsız okullar, İngiltere ve Gal bölgesinde oldukça fazladır (2300 okul). Bu okullarda yaklaşık olarak, toplam öğrenci nüfusunun % 4'ü kadar öğrenci vardır. Mali bakımdan, kendilerine dayanırlar. 19 yaşına kadar öğrencilere hizmet veren çeşitli bağımsız okullar vardır. Ücretli olan bu okulların toplumda büyük bir prestiji bulunmaktadır. Ücretli olan bu okullar devlet okullarından daha gelenekçi bir çizgidedirler. (Schools in Britain, 78, s. 29). Bu okullar tümüyle bağımsız olmayıp, Eğitim ve Bilim Bakanlığınca denetlenirler. Bağımsız okulların çoğu, dini kuruluşlarca yönetilir.

Diğer bütün okullarda da (üniversiteler dışında) eğer ana-babalar aksini istemezse, bütün çocuklar dini eğitim alırlar.

Özel Eğitim

Fiziksel veya mental özürsüzlere kadar duygusal sorunları ya da davranış sapmaları nedeniyle öğrenme güçlükleriyle karşı karşıya olan çocukların özel eğitim gereksinimleri, çoğunlukla resmi kuruluşlar tarafından olmakla birlikte, önemli bir kısmı da gönüllü organizasyonlarca karşılanmaktadır. Ülkede, 1800'ün üstünde özel eğitim kurumu vardır (Education in Britain, s. 159).

Britanya'ya yoğun bir şekilde, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve diğer ülkelerden göçmenler gelmektedir. Eğitim sisteminin amaçlarından biri de, göçmen çocuklarının gelişimini sağlamak, sosyal uyumunu kolaylaştırmaktır. Bakanlık, bu amaca yönelik programlar hazırlayıp, uygular. 1974'de Göçebelere Eğitimle İlgili Dezavantajları ve Eğitim Gereksinimleri başlığı ile yayınlanan Beyaz Belge'de, göçmenlere İngilizce öğretilmesi, meslek seçiminde yardım, öğretmen yetiştirilmesi, okul öncesi eğitim ve ileri düzeyde eğitim ile endüstri ilişkileri gibi konulara yer verilmiştir. (Sch. in Bri. s. 31).

İleri Eğitim

16 yaşını bitirmiş gençler için, yüksek öğretim veya üniversite dışında, ileri eğitim adı altında teknik, ticari ve çeşitli meslek türlerine ilişkin eğitim düzenlenmiştir. Politeknik okullar, ileri eğitimin en belirgin örneğidir.

Öğretmen Yetiştirme

İngiltere ve Gal'de öğretmenlik yapanların hepsi, bir öğretmen yetiştirme kursundan geçmiş kişilerdir. Bu kurslar, yüksek öğretim kurumlarının enstitüleri, üniversiteler, politeknik okulları ve belirli bazı kolejler tarafından verilmektedir. Yüksek öğretim kurumu diploması olmayanlar, 3 veya dört yıllık kurs sonunda; bir yüksek öğretim kurumundan mezuniyeti olanlar ise bir yıllık kurs ile öğretmenlik sertifikası alırlar. İskoçya'da ilkökul öğretmenlerinin hepsinin yüksek öğretim diploması vardır. Uzman diploması olan öğretmenler, eğitim kolejinde bir yıl mezuniyet sonrası eğitim görmüşlerdir. (Teacher Training, 82, s. 11).

Demografik eğilimler karşısında, yetiştirilecek ortaokul öğretmenlerinin sayısı azaltılmaktadır. Ancak bazı branşlarda, matematik, fizik, teknoloji, v.b. gibi, öğretmen açığı hala daha devam etmektedir (Edu. Bri. s. 167).

Açık Üniversite

Bugün Britanya'da 45 üniversite vardır ve bunlar çoğunlukla Eğitim ve Bilim Bakanlığına bağlı olarak çalışan, oradan finanse edilen, bir araştırma ve öğretim merkezi durumundadırlar. 1971'de başlatılan Açık Üniversite ise, kitle iletişim araçlarıyla geniş çapta öğrenci topluluğuna hitap etmektedir (The Educational System of England and Wales, s. 40).

Üniversiteler

İngiltere'de üniversiteler gelirinین çoğunu merkezi hükümetten alan ve kendi kendini yöneten kurumlardır. Wales, İskoçya ve Kuzey İrlanda Devlet sekreterleri, kendi bölgelerinde üniversite dışındaki tüm eğitim etkinliklerinin sorumluluğunu üstlenirken, üniversitelerdeki eğitim konusunda merkeze bağlıdırlar. İngiltere'de eğitimin her yönüyle ilgili sorumluluk ve tüm Britanya'daki üniversitelerin desteklenmesi ve onlarla ilişkiler, Eğitim ve Bilim Bakanlığının görevidir. Ülkede üniversiteler için yapılan harcamaların neredeyse % 90'ı merkezi hükümet tarafından karşılanır. Yerel güçlerce kurulmuş olan Politeknik ve diğer yüksek okullarda ileri düzeydeki kurslar için gerekli fon da merkezi olarak tahsis edilir. Yalnızca bağımsız Buckingham Üniversitesi bu kamu fonundan hiçbir yardım almamaktadır. (Education in Britain, s. 157).

Okullar dışında eğitimle ilgili diğer önemli noktalar da şunlardır:

Yetişkin Eğitimi

Yerel eğitim idareleri ve bazı gönüllü kuruluşlar tarafından düzenlenen yetişkin eğitimi, yaşları gereği zorunlu eğitim alt sistemine giremeyen tüm yetişkinlere, az bir ücret karşılığında açıktır. Yetişkin eğitim okuma yazma kurslarından sanat eğitimine kadar çeşitli konulardaki kursları kapsamaktadır. (Education in Britain, s. 17). Yetişkin eğitimi çalışmalarına Eğitim ve Bilim Bakanlığının mali desteği vardır, uzun süreli kurslara üniversiteler de katkıda bulunur.

Gençlik Servisi

Gençlik servisi eğitim sisteminin bir parçasını oluşturmakta ve geniş kapsamlı olarak düzenlenen boş zaman aktiviteleriyle genç insanların kişisel gelişimi ve sosyal eğitimini yükseltme amacına hizmet etmektedir.

Gençlik servisi altı milyonu aşkın gence ulaşabilen, yerel idareler ve gönüllü kuruluşların katıldığı ortak bir çalışmadır. Gönüllü sektör, % 90 oranında katkıda bulunur. Gençlik servisi kapsamında, çeşitli türden kulüpler, macera grupları ve diğer özel girişim denemeleri, işsiz gençlerin iş bulmasına yardım, danışmanlık, toplumsal sağlığı hizmetleri ve gençlerin uluslararası ilişkilerinin sağlanması gibi çalışmaları sayabiliriz (The Youth Service in Britain, s. 101).

Sınavlar

Onaltı ve daha büyük yaşta ortaöğretim öğrencilerinin girdiği sınavlar başarılı geçtiğinde, GCE ve CSE belgesi denilen bir tür ortaöğretim diploması kazandırır. Bu belgelerin her ikisi de beş yıllık bir ortaöğretim düzeyinin sonunda alınabilir. GCE- A düzey belgesi, ileri düzey için olup iki yıllık daha eğitimden sonra alınabilir. CSE

belgesinin en yüksek derecede olanı ise, bu belgeye eşit kabul edilir. A-düzey sınavı, üniversite ve diğer yükseköğretim kurumlarına giriş için standart kabul edilir (Education in Britain, s. 162).

İki Sistemin Genel Değerlendirmesi ve Karşılaştırması

İngiliz Eğitim Sistemi, pek çok dönemlerden geçerek çeşitli biçimler almış, 16. yüzyıl puritanizmden, 20. yüzyıl Cambridge'ne dini eğitimden laik eğitime kadar ulaşmıştır (Armytage, 1964, s. 259).

İngiliz eğitiminde meydana gelen değişimler, sistemin dışındaki dönemlerde önemli aşamalar kaydetmiştir. İngiliz endüstrisinin gelişimi, eğitim sistemine yansarak, endüstriyel ve teknik eğitim alt sistemlerinin gelişmesine yol açmıştır. Her iki dünya savaşı sonunda İngiltere'de ani atılımlar görülmüştür. Yine bu dönemde, İngiliz eğitimi üzerinde Amerikanın etkisi artmıştır. Avrupa ülkelerinin hemen hepsinde öğretmen yetiştirme, devlete dayalı eğitim sistemlerinin bir görevi olduğu halde, Amerikan eğitiminin etkisiyle Avrupada ilk kez İngiliz eğitim sisteminde, öğretmen yetiştirme süreci üniversite yapısı içine girmeye başlamıştır. Bu noktada Türk eğitim sistemine benzerlik dikkati çekmektedir.

İngiliz eğitim sistemi, sorumluluğu önemli ölçüde Yerel Eğitim Otoritelerine bırakan, merkeziyetçilikten oldukça uzak bir yönetime sahiptir. Böyle bir sistemde merkezi olarak hazırlanmış programlar da bulunmamaktadır. Son zamanlarda merkezi hükümet, bütün öğrencilere, zorunlu eğitim yıllarını kapsayan (5-16 yaş) ve GCSE belgesi kazandıracak bir sınavla sonuçlanacak olan tek bir eğitim programını sunma hazırlığı içindedir. Böyle bir girişim ülkede direnme ile karşılaştığından, gerçekleşmesi yavaşlatılmıştır (Creighton, s. 409).

İngiliz eğitim sisteminin yapısında yer alan sınavlar, okullara girişi zorlaştırmakta ve tahsile devam süresini kısaltmaktadır. Eşitlikçi yasalara ters düşen sınav sistemi, aynı zamanda alt sistemlerin açıklık derecelerinin düşük, birbirinden farklılaşma derecelerinin ise yüksek olduğunu göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında, İngiliz Eğitim Sisteminin bağımsızlık özelliği, karmaşık ve düzensiz bir tablo sergilerken, bu durum deneyimler kazanma ve yenilenme özgürlüğünü de beraberinde getirmektedir (Creighton, s. 410). İngiliz eğitim sistemi, serbestlik ve çeşitlilik ilkeleri yanında gelenekselliğe de önem veren, köklü değişimlere pek açık olmayan ve kararlı iç dengeye sahip görünen bir sistemdir.

Unutulmaması gereken bir başka nokta ise, eğitim sistemindeki plansız gelişimlerin yarattığı sorunlardır. İngiltere'de teknik eleman ve öğretmenlerin gereksinmeyi karşılayamayacak kadar az sayıda olduğu, öte yandan bazı dallarda yüksek okul veya üniversite mezunlarının işsiz kalması sorunu gözlenmektedir.

Türk Eğitim Sisteminin her ne kadar içinde yaşıyor ve onu iyi tanıyorsak da, İngiliz eğitim sistemiyle bir karşılaştırma yapabilmek için, sistemimize bir de dışardan bakalım.

Türk Eğitim Sisteminin bugünkü hali, özellikle Cumhuriyetin ilk 20 yılında gerçekleştirilmiş olan reformlara dayanmaktadır (Doğramacı, E.). İngiliz eğitimine kıyasla, sistemimiz oldukça genç bir görünümündedir. Cumhuriyet döneminde eğitime verilen önem ve büyük yatırımların sonucu, eğitim sistemimizde büyük sayısal gelişmeler sağlanmıştır. Dünyada böyle bir sayısal gelişmeyi 50 yıllık bir sürede gerçek-

leştiren başka bir ülke yoktur (Bülül, 1984, s. 109). Örnek olarak, Cumhuriyetin ilk yıllarında oldukça düşük düzeyde olan okuma yazma bilenlerin genel nüfusa oranı, 1986 istatistiklerine göre % 83.5'a yükseltilebilmiştir. Bununla birlikte sistemin çok büyük nitel gelişmelere de gereksinmesi vardır.

Türk eğitimine sistem kavramı 1973 yılında kabul edilen Ulusal Eğitim Temel Yasası ile girmiştir. 1983'de değişikliğe uğrayan bu yasaya göre sistemin genel amacı, Türk ulusunun tüm bireylerini:

- Atatürk devrim ve ilkelerine bağlı, Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilem *iyi yurttaşlar* olarak,
- Dengeli ve sağlıklı bir kişiliğe, özgür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, yapıcı, yaratıcı ve *verimli kişiler* olarak,
- İlgil ve yetenekleri geliştirilip, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar kazandırılarak, kendilerini ve toplumu mutlu kılacak *bir meslek sahibi* olarak yetiştirmek biçiminde özetlenebilir. Tabii bu amaç, yasada çok ayrıntılı biçimde yer almaktadır. Aynı yasada Türk eğitiminde uyulması gereken ilkeler 14 madde halinde şöyle belirtilmiştir: Genellik ve eşitlik, bireyin ve toplumun gereksinimleri, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve imkan eşitliği, süreklilik, Atatürk devrimleri ve Türk ulusçuluğu, demokratiklik, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma eğitim, okul ile ailenin işbirliği, her yerde eğitim. (Başaran, 1988, s. 111). Görüldüğü gibi sistemin amaçları, ilkeleri son derece ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Türk eğitim sistemi örgütsel yapı ve yönetim süreçleri bakımından, merkezi-yetçi bir sistemdir. Özellikle bu nedenle hükümet değişikliklerinden çok etkilenmektedir. Sistemi oluşturan alt sistemlerde sık sık değişiklikler gözlenebilir. Örneğin, üniversitelere 1973'deki yasayla geniş kapsamlı bir özerklik getirilmiş ve Yükseköğretim Kurulu kurulmuştur. Sonradan böyle bir kuruluş yasaya aykırı görülerek, çalışmalarına devam edememiştir. 1981'de ise üniversitelerin yeniden örgütlenmesi amacıyla Yüksek Öğretim Kanunu çıkarılmış ve tüm üniversiteler ve yüksek okul ve akademiler de yükseköğretim kuruluna bağlanmıştır (Başaran, 1988 içinde, Tuncay, 1983).

Değişimlerin doğal gereksinimler sonucu olarak ortaya çıkmaması sistemin gelişimini de engellemektedir. Planlı kalkınma döneminde DPT'nin her beş yıllık plan sonunda yaptığı değerlendirmelere göre eğitimdeki gelişmeler yapılan planların gerisinde kalmıştır (Başaran, s. 108). Örneğin 6-11 yaşları arasında 5 yıllık bir süreyi kapsayan zorunlu eğitim, temel eğitim adı altında sekiz yıla çıkarılmak istenmiş, fakat 1970'den beri henüz gerçekleştirilememiştir.

Ülkemizde öğretmenliğin bir meslek olarak yasa ile tescili 1924'de sağlanmıştır. Öğretmen yetiştirme, İngiliz eğitiminde olduğu gibi üniversite yapısı içinde yer almaktadır. Doğum oranında düşme gibi bir sorun olmadığından, artan nüfusla birlikte öğretmen ihtiyacı da artmaktadır. Nicel gelişimin yeterli olduğu alanlarda, nitel gelişime ağırlık verilmektedir. Son zamanlarda, ilkokul ve anaokul öğretmenlerinin de önlisans düzeyinde yükseköğretim görmeleri öngörülmüştür.

Gençlik konusu ele alınırsa, eğitimin gençlikten beklentileri, gençliğe sunulandan oldukça fazladır. Ayrıca bu beklentiler, gençlerin kendilerinden beklediği olmaktan çok, başkalarının onlardan ne beklediğidir. Gençlerden çoğu zaman özveride bulunmaları istenmekte, buna karşın, üzerinde odaklaşılması gereken evrensel bir potansiyel olan gençliğe yeterince ilgi gösterilememektedir.

Kuçuradi'nin (1986) şu önerisiyle bitirmek istiyorum: "Eğer, gençlerde toplumumuzun, ülkemizin ve daha geniş anlamda dünyamızın sorunlarının çözümüne katkıda bulunma isteği uyandırılabilirse, işte o zaman etik ve humanistik değerlerin felsefi bilgisini ve önemini öğretme denemeye değer bir uğraşı olarak görülebilir".

KAYNAKLAR

1. ARMYTAGE, W.H.G.: Four Hundred Years of English Education, Cambridge University Press, 1964.
2. CRAMER, J.F., BROWNE, G.S.: Çağdaş Eğitim, Çev. N. Özyürek, Ekin Mat. İstanbul, 1967.
3. DENT, H.C.: British Education, R. Clark Ltd. Edinburgh, 1940.
4. HALES, J.E.: British Education, R. Clark Ltd. Edinburgh, 1965.
5. Education in Britain, Central Office of Information, London, 1985.
6. The Educational System of England and Wales, Department of Education and Science, Elizabeth House, London, 1980.
7. The Encyclopedia of Education, The Mc Millan Company and Free Press, New York, 1971.
8. LESTER, Smith, W.O.: Education in Great Britain, Oxford University Press, London, 1967.
9. WAIZEY, J.: Education in the Modern World, Mc Graw Hill Company, New York, 1967.
10. The Youth Service in Britain, Central Office of Information, London, 1986.
11. Schools in Britain, Central office of Information, London, 1978.
12. Teacher Training and Preparation for Working Life, Department of Education and Science, Elizabeth House, York Road, London, 1982.
13. BÜLBÜL, A.S.: "Eğitim Uzmanlarının Eğitimi", Eğitim Bilimleri Sempozyumu, 5-6 Nisan 1984, Ankara Üniversitesi Basımevi.
14. International Education in Twelve Countries, Finnish National Commission for Unesco, 1986. İçinde:
Kuçuradi, İ. "Education for International Understanding, Cooperation and Peace and Education Relating to Human Rights and Fundamental Freedoms Through the Teaching of Ethical and Humanistic Values", s. 349-376.
Creighton, R. "Education for International Understanding within the British Education System", s. 408-457.
15. DOĞRAMACI, E.: Status of Women in Turkey, Revised an Expanded Edition, Ankara, 1984.
16. BAŞARAN, İ.E.: Eğitim Yönetimi, İkinci Bası, Sevinç Mat. Ankara, 1988.